

Västmanlands museum
Kulturmiljö Rapport B
2012:B7

Gästgiveriet i Kolbäck

Kulturhistorisk dokumentation, inventering och värdering

Herrevad 6:40, Hallstahammar
Västmanlands län

Fredrik Ehlton

 västmanlands läns
MUSEUM

– en del av landstinget Västmanland

Gästgiveriet i Kolbäck

Kulturhistorisk dokumentation, inventering och värdering

Herrevad 6:40
Kolbäcks socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 110241

Fredrik Ehltón

VÄSTMANLANDS LÄNS MUSEUM
Kulturmiljö rapport B
2012:B7

Sammanfattning

Utredningen fokuserar på området kring Kolbäcks gästgivaregård i Hallstahammars kommun. Kommunen ska upprätta en ny detaljplan för området och vill ha en dokumentation och kulturhistorisk värdering av området.

Området finns utpekad i KMV-program för Hallstahammars kommun och angränsar till riksintresset Strömsholms kanalmiljö. Vissa byggnader är även skyddade i gällande detaljplan.

Under förhistorisk tid fanns ett vadställe vid Herrevadsbro, en bro uppfördes under tidig medeltid. Eriksgatan passerade platsen och under sen medeltid så etablerades gästgiveriet. Gästgivaregårdens idag stående huvudbyggnad uppfördes 1897 på platsen för den äldre huvudbyggnaden. Den äldsta idag existerande byggnaden är den västra flygelbyggnaden. Bebyggelsen har förändrats kraftigt sedan etableringen.

Gården förekommer i en av Maria Langs romaner, *Vem väntar på värdshuset?*

Området har kulturhistoriska värden såsom samhällshistoriskt- och personhistoriskt värde, identitetsvärde och miljöskapande värde.

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlskällan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2011

Omslagsfoto: Anette Berglinn, Västmanlands läns museum samt äldre fotografi från 1905 okänd fotograf.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Anette Berglinn och Fredrik Ehlton, Västmanlands läns museum.

ISSN
ISBN 978-91-86511-34-0

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	6
Nulägesbeskrivning skydd och erkända kulturhistoriska värden.....	7
Kulturminnesvårdsprogram för Hallstahammars kommun från 1985.....	7
Riksintresseområde U7	7
Gällande detaljplan	7
Historik och områdesbeskrivning	8
Områdets framväxt	8
Gästgiverier som företeelse	8
Gästgiveriet i Kolbäck	9
Årtalslista	12
Byggnadsbeskrivning och kulturhistorisk värdering	13
Huvudbyggnad	13
Kulturhistorisk värdering	13
Östra flygelbyggnaden.....	14
Kulturhistorisk värdering	14
Västra flygelbyggnaden.....	15
Kulturhistorisk värdering	15
Lusthusen	16
Bastun	17
Monument över Slaget vid herrevad	18
Bensinstation.....	19
Kulturhistorisk värdering av området.....	20
Bildbilaga.....	21
Huvudbyggnad	21
Östra flygelbyggnaden.....	23
Västra flygelbyggnaden.....	24
Övriga byggnader	25
Litteratur och källor.....	26
Arkiv	26
Litteratur	26
Muntliga källor	26
Internet	26
Administrativa uppgifter	27

Inledning

Västmanlands läns museum har på uppdrag av Hallstahammars kommun, genom planchef Gun Törnblad, utfört en dokumentation och kulturhistorisk värdering av Gästgiveriet i Kolbäck, Herrevad 6:40, Kolbäcks socken, Hallstahammars kommun. Marken ägs till stor del av Hallstahammars kommun. Marken närmast ån är samfälld mark. Utredningen utförs med anledning av att kommunen ska upprätta en ny detaljplan för området. Arbetet har utförts av byggnadsantikvarie Fredrik Ehlton. Dokumentation genomfördes under hösten/vintern 2011/2012, rapport sammanställdes under februari 2012.

Undersökningen omfattades av en fotodokumentation och översiktlig byggnadsinventering samt identifiering av kulturhistoriska värden. Undersökningen har också innefattat arkiv- och litteraturstudier i tillgängligt material. Rapporten inleder med att ta upp en nulägesbeskrivning över områdets betydelse för kulturmiljövården, framförallt gällande närheten till riksintresset Strömsholms kanalmiljö och i kulturminnesvårdsprogram. Därefter presenteras områdets historik och avslutningsvis beskrivs aktuella byggnader utifrån deras exteriör och deras kulturhistoriska värden. För detaljbilder av byggnaderna, se bildbilaga.

Bild 1 Karta över aktuellt område. Riksintresseområdet Strömsholms kanalmiljö är skrafferat med rött. Området som är aktuellt för denna rapport är inringat med blå markering. Utdrag ur digitala fastighetskartan från 2004, skala 1:5000.

Nulägesbeskrivning skydd och erkända kulturhistoriska värden

Kulturminnesvårdsprogram för Hallstahammars kommun från 1985

Området finns utpekade som del av Kolbäckens järnvägssamhälle och det framgår att platsen har varit viktig ur kommunikationshänseende både historiskt sett och idag. Bebyggelsen som särskilt pekas ut som kulturhistoriskt intressanta är tingshuset, gästgivargården och järnvägsstationen.¹

I den inventering som ligger till grund för programmet pekas de tre byggnaderna, som omfattas av gästgivargården, ut som kulturhistoriskt intressanta och den närmiljö som de skapar anses också vara värdefull. I rekommendationerna anses byggnaderna skyddas med skyddsbestämmelser i detaljplan.²

Riksintresseområde U7

Gästgiveriet i Kolbäck ligger i direkt närhet till riksintresset Strömsholms kanalmiljö (se Bild 1). Enligt motiveringen bör även gästgiveriet ingå i riksintresset som kommunikationsmiljö:

”Järnbruks- och kommunikationsmiljö i sammanflätat transport- och produktionssystem med landets näst äldsta kanal utmed Kolbäckån och dess sjösystem.”³

Uttrycket för riksintresset är kopplat till järnbrukets historia och även Strömsholms slott nämns i texten:

”Järnbruken är lokaliserade till forssträckor där kanaler med slussar bildar transportleder förbi fallen. Kanalen, från 1776-95, är ombyggd under 1800-talet. Trångfors hammarsmedja från 1799-1800, med bevarad interiör, kolhus och arbetarbostäder. Kraftstation uppförd 1898-99. [...] Det av Tessin d.ä. ritade Strömsholms 1600-talsslott med slottskapell från 1700-talet är uppfört efter ritningar av Carl Hårleman. På området har sedan 1500-talet funnits stuteri, och omgivande landskap är starkt präglad av hästarnas bete. (Kanal miljön berör även Fagersta och Surahammars kommun).”

Gällande detaljplan

I gällande detaljplan är närområdet kring gästgivaregården utmärkt med lilla q. Detta innebär särskild miljöhänsyn och i planbestämmelserna kan utläsas följande:

”På med q betecknat område får sådan förändring av befintlig byggnad ej vidtagas som förvanskar dess yttre form och allmänna karaktär. Ny bebyggelse får ej uppföras. Utan hinder härav kan medges viss begränsad ny bebyggelse som med hänsyn till områdets allmänna karaktär provas lämplig.”⁴

¹ Kulturminnesvårdsprogram för Hallstahammars kommun, s 23

² Kulturhistorisk byggnadsinventering i Hallstahammars kommun, s 35, 74

³ Riksintressen – Västmanland, s 4

⁴ Planhandling över Herrevad-Tingshusområdet antagen 1980-06-11, pl 108, Gustaf Boström

Historik och områdesbeskrivning

Områdets framväxt

Kolbäcks samhälle har växt upp i anslutning till Kolbäcksån. Här fanns redan under medeltiden en av länets viktigaste broar - Herrevadsbro - över vilken Eriksgatan gick. Det finns källor som pekar på att ett slag år 1251 mellan Birger Jarl och folkkungarna ägde rum vid bron. Söder om ån finns ett mindre brovaktarboställe från ca 1880 och vid detta låg den äldre bron över ån. Vid Herrevads bro har sedan länge legat ett tingställe. Det nuvarande tingshuset ritades av Theodor Dahl och uppfördes 1891-94. Tingssalen inrymdes tidigare i en av gästgivargårdens flyglar.

År 1874 öppnades järnvägen mellan Stockholm och Köping, men järnvägsstationen uppfördes först 1877. Järnvägen hade stor betydelse för samhällets framväxt. Stationshuset i två våningar är klätt med liggande panel målad i ljusbrunt med vita snickerier. På åsen söder om samhället finns i dag stora hål efter grustäkter, där tidigare stora gravfält legat. Vid arkeologiska undersökningar har fynden gett bevis för att kolonisation av området ägt rum under förromersk järnålder, dvs århundradena närmast före Kristi födelse.

Idag är området präglat av bostäder, hotellverksamhet och industrier. Området kring gästgivaregården har en parkkaraktär som troligen härstammar från sekelskiftet 18-1900 med lövträd och grusgångar. Från gästgivargården sluttar marken ner mot Kolbäcksån där fler lövträd växer utmed stranden. Området kring Kolbäcks gästgivargård upplevs idag som en avskild miljö. Stadsbebyggelsen och järnvägen bildar en gräns norr om gården, Kolbäcksån bildar gränsen söder om gården. Området är på så vis mer slutet idag än det en gång har varit.

Gästgiverier som företeelse

Resande i 1200-talets Sverige var tidsödande och besvärligt. Vägarna var smala och avstånden, ibland långa. Resorna skedde ofta till fots, ibland med häst och vagn. På vintern användes släde.⁵ Människor som reste fick söka nattkvarter hos någon av de gårdar som låg längsmed färdvägen. Adeln hade till och med rätt att få mat och husrum av bönderna. Den då regerande Magnus Ladulås upprättade gästgiverier längs vägarna där man fick äta och dricka mot betalning, boendet hade ägaren inte rätt att ta betalt för. På 1500-talet blev gästgiverierna vanligare under Erik XIV som föreskrev att det skulle finnas så kallade "taverner" vid de allmänna vägarna.⁶

1649 utkommer förordningen om "Krogare- och Gästgifware Ordning". Förordningen innebar att de som drev gästgiverier blev ansvariga att ordna skjutsningen, antingen med egna hästar eller med hjälp av traktens bönder. Skjutsningen organiserades så att vissa bestämda sträckor kördes enligt ett schema mot betalning. På en tavla vid gästgiveriet stod angett avståndet till de närmast liggande gästgiverierna och hur mycket det kostade.

1734 utkom en ny förordning som gav gästgivarna rätt att ta ut betalning för logi, de gästgivare som fanns i städerna befriades också från skjutsningsplikten. Det var

⁵ Ström 1997, s 10

⁶ Kulturhistorisk byggnadsinventering kolbäcks socken 1979 s 20

ungefär 1-2 mil mellan gästgiverierna och med hänsyn till hästarna fick man inte köra fortare än 1 mil på 1½ timme.

I mitten av 1700-talet fanns det ca 50 gästgivaregårdar i Västmanland.

Gästgiveriet i Kolbäck

Bild 2. Flygfoto från 1940-talet över gästgivaregården och ekonomibyggnader. Foto från Västmanlands läns museums arkiv.⁷

Förmodligen etablerades gästgivaregården under sen medeltid. Gården har sedan dess förändrats kraftigt. Gården har under årens lopp både inrymt gästgiveri och fungerat som tingshus. Gården har också bedrivit jordbruk, spåren av detta är idag helt borta. Tidigare var området kring dagen gästgivargård bebyggd med ett flertal ekonomibyggnader. Några av dessa stod kvar in på 1960-talet, men revs troligen när området öster om gården exploaterades för industriverksamhet.

Bild 3. Fotografi från 1905 där huvudbyggnaden har en ljus kulör, troligen gul.⁸

⁷ Foto nr Vlm_Fly 446

Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes 1897, då var troligen fasaden målad i gul kulör utifrån ett fotografi från 1905 (se bild 3).⁹ På ett flygfotografi från 1940-talet syns huvudbyggnaden i en ljus kulör (se bild 2), byggnadens idag röda färg härstammar troligen från 1950-talets renoveringar. En tillbyggnad av kök gjordes på 1960-talets början.

Den byggnad som tidigare låg på platsen uppfördes troligen i 1700-talets början. Från denna byggnadsfas finns idag endast den västra flygeln kvar. I den nuvarande byggnaden hänger ett fotografi från slutet av 1800-talet, av den tidigare byggnaden. Troligen är fotot spegelvänt till följd av tidens fototeknik. I bildens högra del mellan huvud- och flygelbyggnaden syns taket på en byggnad som i kartmaterialet borde stå på huvudbyggnadens vänstra sida (se bild 4).

Bild 4. Avfotografering av foto som hänger idag hänger i gästgivaregården huvudbyggnad. Bilden är troligen spegelvänd på grund av tidens fototeknik. Originalbilden är tagen i slutet av 1800-talet och visar den tidigare huvudbyggnaden på platsen.¹⁰

Kolbäckes gästgiveri finns omnämnt i skönlitteraturen. 1972 gav Maria Lang ut deckarromanen *Vem väntar på värdshuset?* Författaren bodde en längre tid på Kolbäckes gästgiveri under tiden hon skrev boken. Dagmar Maria Lang (pseudonym Maria Lang) föddes 1914 och växte upp i Nora. Hon har gett ut ett 40-tal vuxendekare och ett par ungdomsböcker. Många av böckernas handling utspelar sig i staden *Skoga*, som i verkligheten är Nora. Dagmar Maria Lang gick bort 1991.¹¹

⁸ Bild från Kolbäckesbygdens bildbank

⁹ Muntlig uppgift samt Kolbäckesbygdens bildbank

¹⁰ Fototr. Vlm_kmvAB-096

¹¹ <http://www.tomelius.se/deckare/langram.html>

Nedan följer en redogörelse för hur gården har förändrats utifrån kartmaterial från perioden 1721 – 2004.¹²

Den äldsta kartan som fanns tillgänglig för denna rapport är en Geometrisk avmätning från 1721. Gästgiveriet syns här belägen norr om vägen. På kartan finns endast symboler för byggnader, det går alltså inte att utreda bebyggelsens omfattning.

Nästa karta är en storskifteskarta från 1780. Byggnaderna är här utmärkta och dess funktion finns även utskriven. Gästgiveriet ligger fortfarande norr om vägen. Tre byggnader ligger på den plats där gästgivaregården ligger idag, dessa är utmärkta med "Tingsbyggning". Runt omkring ligger ett antal ekonomibyggnader samt en byggnad som är utmärkt som "Fängelse".

Det finns ytterligare en storskifteskarta från 1802 där byggnaderna syns. De flesta byggnaderna står här kvar, men har ibland ändrat utformning. Det tidigare gästgiveriet är nu borta, möjligen har verksamheten flyttats till byggnaderna söder om vägen.

På häradskartan från 1907 har en del byggnader försvunnit, men de stora ekonomibyggnaderna sydöst om gästgiveriet har byggts ut och blivit fler. Det nya tingshuset syns nu väster om gästgiveriet. Järnvägen är ett nytt inslag i miljön.

Idag har området förändrats kraftigt. På digitala fastighetskartan från 2004 syns dessa förändringar tydligt. Bl a så är de stora ekonomibyggnaderna borta.

¹² Digitalt kartmaterial hämtat från Lantmäteriets historiska kartor. (www.lantmateriet.se)

Årtalslista

Årtal	Källa	Huvudbyggnad	Östra flygeln	Västra flygeln	Ekonomibyggnader	Gästgiveriets verksamhet	Övrigt
1500-tal	Muntlig uppgift					Verksamheten etableras	
1721	Geometrisk avmätning					Kolbäckes gästgiveri utmärkt norr om den gamla vägen.	
1780	Storskifteskarta	Byggnad med karolinsk utformning finns på platsen. Byggnaden fungerar som tingshus.	På platsen för byggnaden står två mindre byggnader.	Byggnaden finns utmärkt. Troligen uppförd under 1700-talets början	Två lador, ett lider och ett stall finns utmärkt.	Området har ett 10-tal byggnader bl. a. ett fångelse, stall, lider samt en större lada. Gästgiveriverksamheten verkar fortfarande finnas i en byggnad norr om landsvägen.	
1802	Storskifteskarta		En av de två byggnaderna har försvunnit.		Lidret och stallet är borta, ladorna har byggts ut.	Byggnaden norr om vägen borta.	
1847	Laga skifte, muntlig uppgift		En byggnad med dagens proportioner finns utmärkt.			En byggnad norr om vägen finns åter utmärkt.	Fängelset flyttat till Löpdal?
1859	Karta över uppämningen av ån					Gästgiveriets verksamhet finns utmärkt på de tre byggnaderna söder om vägen.	
1894							Det nya tingshuset står klart och all verksamhet flyttas dit.
1897	Fotografi samt muntlig uppgift	Den idag befintliga byggnaden uppförs, fasaden är då troligen målad gul.					
1907	Häradskartan				Ekonomibyggnaderna utgör nu en kringbyggd gårdsplan.	Området mellan kolbäcksånen och Gästgiveriet har en anlagd trädgård med gångar och ädelträd.	
1950-tal		Omfattande renoveringar genomförs.	Omfattande renoveringar genomförs.	Renoveringar genomförs.			
1962	Ekonomiska kartan				Ett antal byggnader har rivits		Strandboden finns utmärkt.
1970-tal	Arkivhandlingar	Tillbyggnad av kök genomförs	En mindre tillbyggnad genomförs söderut.				
1980-tal	Bygglovsansökan						Lusthusen uppförs
2004	Kolbäckes Hembygdsförening, muntlig uppgift				Byggnaderna är borta.	Stenmurar söder om huvudbyggnaden uppförs.	Minnesmonument över "slaget vid Herrevad" 1251 uppförs.

Byggnadsbeskrivning och kulturhistorisk värdering

Huvudbyggnad

Historisk funktion:	Gästgiveri
Nuvarande funktion:	Hotell och restaurang
Datering:	1897
Stomme:	Timmer
Grund:	Huggen natursten
Fasadmaterial:	Stående locklistpanel
Fasadkulör:	Röd slamfärg
Taktyp och taktäckning:	Sadeltak, halvt valmat. 2 kupigt lertegel
Fönster	2 luft med 3 rutor i varje
Övrigt:	Frontespis på både fram och baksida

Fotonr. Vlm_kmvAB-048

Kulturhistorisk värdering

Byggnaden är till viss del bevarad sedan uppförandetiden, främst till utformningen. Byggnadens funktion som gästgiveri har en lång tradition på platsen som visar på hur vårt äldre samhälle var organiserat, detta gör byggnaden viktig. Som del av miljön är byggnaden också viktig, den kompletterar gårdsbildningen och ökar förståelsen för platsen.

Byggnadsdetaljer som är viktiga delar för de kulturhistoriska värdena är: Byggnadens volym och utformning; Traditionella material i taktäckning och fasadbeklädnad.

Sammanfattning av kulturhistoriska värden

Dokumentvärden

Byggnadshistoriskt värde

Samällshistoriskt värde

Upplevelsevärden

Kontinuitetsvärde

Miljöskapande värde

Östra flygelbyggnaden

Historisk funktion:	Gästgiveri
Nuvarande funktion:	Hotell
Datering:	Troligen mitten av 1800-talet
Stomme:	Timmer
Grund:	Natursten
Fasadmaterial:	Stående locklistpanel, fallande bredder
Fasadkulör:	Röd slamfärg
Taktyp och taktäckning:	Brutet sadeltak. 2 kupigt lertegel
Fönster	Spröjsade 2 lufte med 3 rutor i varje
Övrigt:	Rundade takkupor i takfallet mot gårdsplanen

Fotonr. Vlm_kmvAB-064

Från början hade byggnaden endast en takkupa mot gårdsplanen i liknande utformning som de idag befintliga. Förändringen skedde troligen under 1950-talets renoveringar.

Kulturhistorisk värdering

Byggnaden är välbevarad sedan uppförandetiden. Byggnadens funktion som gästgiveri har en lång tradition på platsen som visar på hur vårt äldre samhälle var organiserat, detta gör byggnaden viktig. Som del av miljön är byggnaden också viktig, den kompletterar gårdsbildningen och ökar förståelsen för platsen.

Byggnadsdetaljer som är viktiga delar för de kulturhistoriska värdena är: Byggnadens volym och utformning; Fönstersättningen; Traditionella material i taktäckning och fasadens panel med fallande bredder.

Sammanfattning av kulturhistoriska värden

Dokumentvärden

Byggnadshistoriskt värde

Samhällshistoriskt värde

Upplevelsevärden

Kontinuitetsvärde

Miljöskapande värde

Västra flygelbyggnaden

Historisk funktion:	Gästgiveri - Polisstation
Nuvarande funktion:	Bostadshus
Datering:	Trol. 1700-talet första hälft
Stomme:	Timmer
Grund:	Huggen natursten
Fasadmaterial:	Stående locklistpanel, fallande bredder
Fasadkulör:	Röd slamfärg
Taktyp och taktäckning:	Brutet sadeltak. 2 kupigt tegel
Fönster	Spröjsade 2 lufter med 3 rutor i varje
Övrigt:	-

Fotonr. Vlm_kmvAB-048

Från början hade byggnaden en takkupa mot gårdsplanen i liknande utformning som de idag befintliga på den östra flygelbyggnaden. Förändringen skedde troligen under 1950-talets renoveringar.

Kulturhistorisk värdering

Byggnaden är välbevarad sedan uppförandetiden, även om en del detaljer förändrats och kommit till t.ex. taktäckning och takkupa. Byggnaden är den äldst bevarade byggnaden på platsen och dess funktion som gästgiveri har en lång tradition på platsen. Gästgiveriverksamheten visar på hur vårt äldre samhälle var organiserat, detta gör byggnaden viktig. Som del av miljön är byggnaden också viktig, den kompletterar gårdsbildningen och ökar förståelsen för platsen.

Byggnadsdetaljer som är viktiga delar för de kulturhistoriska värdena är: Byggnadens volym och utformning; Fönstersättningen; Traditionella material i taktäckning och fasadbeklädnadens fallande bredder; Bevarad stomme

Sammanfattning av kulturhistoriska värden

Dokumentvärden

Byggnadshistoriskt värde
Samällshistoriskt värde

Upplevelsevärden

Kontinuitetsvärde
Miljöskapande värde

Lusthusen

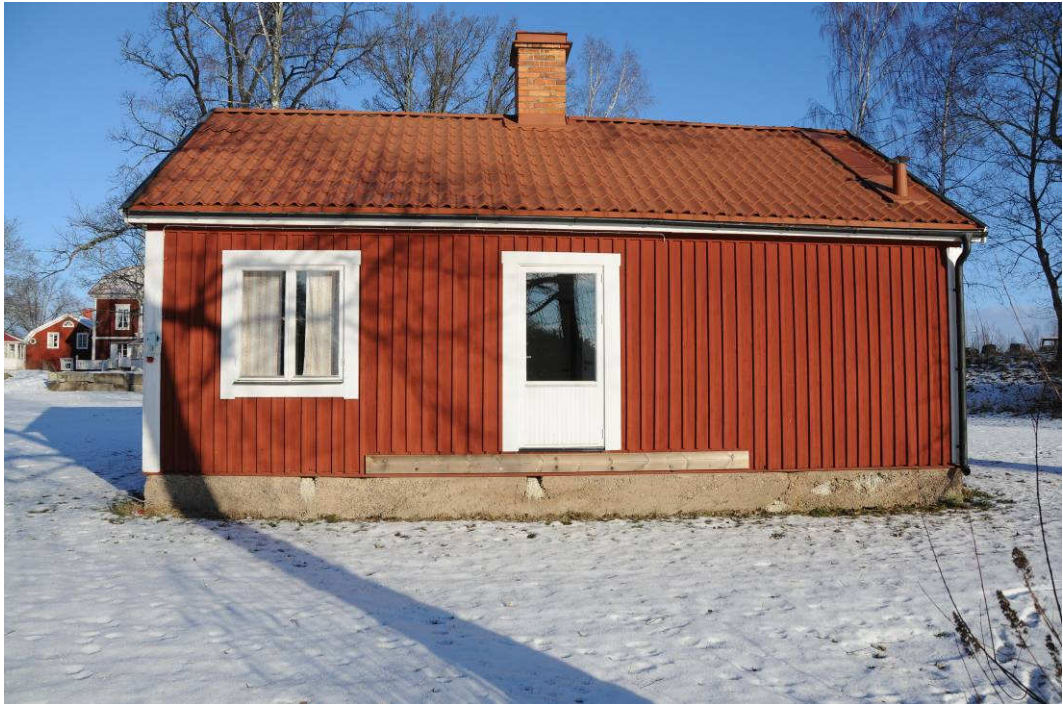
Historisk funktion:	-
Nuvarande funktion:	Lusthus 2 st
Datering:	Slutet av 1980-talet ¹³
Stomme:	Regel
Grund:	Plintar
Fasadmaterial:	Panel med dekorativa inslag
Fasadkulör:	Vit
Taktyp och taktäckning:	6 delat pyramidtak
Fönster	Spröjsade enkelglas med 3 rutor i varje båge

Fotonr. Vlm_kmvAB-073

Byggnaderna är ett sent tillägg i miljön och bedöms inte inneha några kulturhistoriska värden.

¹³ Bygglövsansökan från 1988-09-23

Bastun

Historisk funktion:	Bastu
Nuvarande funktion:	Bastu
Datering:	1960-tal
Stomme:	Regel?
Grund:	Betong
Fasadmaterial:	Stående locklistpanel
Fasadkulör:	Röd slamfärg
Taktyp och taktäckning:	Sadeltak, tegel
Fönster	1 luft med 1 ruta i varje

Fotonr. Vlm_kmvAB-083

Byggnaden är ett sent tillägg i miljön och bedöms inte inneha några kulturhistoriska värden.

Monument över Slaget vid herrevad

Historisk funktion:	-
Nuvarande funktion:	Monument
Datering:	2004
Stomme:	Timmer
Grund:	-
Fasadmaterial:	-
Fasadkulör:	-
Taktyp och taktäckning:	-
Fönster	-

Fotonr. Vlm_kmvAB-016

Monumentet är uppfört av hembygdsföreningen som minne över slaget vid Herrevad bro år 1251.

Bensinstation

Historisk funktion:	Bensinstation
Nuvarande funktion:	Ej i bruk
Datering:	1970-80-tal
Stomme:	-
Grund:	Betong
Fasadmaterial:	Plåt och glas
Fasadkulör:	Vit
Taktyp och taktäckning:	Plantak
Fönster	1 luft 1 ruta i varje

Fotonr. Vlm_kmvAB-017

Byggnaden är ett sent tillägg i miljön och bedöms sakna kulturhistoriska värden.

Kulturhistorisk värdering av området

Maria Lang var en gång i tiden en av Sveriges mest lästa författare. Hennes deckarroman *Vem väntar på värdshuset?* utspelar sig på Kolbäckes gästgivargård och författaren bodde på gästgiveriet under en lång period när hon skrev boken. Minnet av Maria Lang och hennes författarskap lever vidare på Kolbäckes gästgiveri genom olika evenemang. Som minnesbärare är gästgivargården viktig.

Gästgiverierna historia är lång i med rötter i det medeltida Sverige. Skjutsorganisationen utvecklades under 1600-talet. Gästgivargårdarna är spår från denna organisation och visar på en äldre samhällsstruktur. Gästgiveriet har även använts av ortsbefolkningen för bröllop, födelsedagar mm som skapat ett traditionsbundet brukande av miljön. Kolbäckes gästgivaregårds långa historia av vara gästgiveri gör platsen och verksamheten viktig att bevara ur kulturhistorisk synpunkt.

Herrevadsbro var från början ett vadställe över Kolbäckesån, under medeltiden byggdes en bro över ån. Eriksgatan passerade bron och gästgivargården och det diskuteras även om *Slaget vid Herrevadsbro* ägde rum på platsen. Ett minnesmonument har rests över slaget och bron. Historien är identitetsskapande för platsen och gör den värdefull som miljö.

Idag bildar området en liten miljö som vid närmare betraktelse berättar en historia på ett pedagogiskt sätt.

De kulturhistoriska värdena gäller främst gården som helhet. På detaljnivå har området förändrats kraftigt sedan etableringen, men årsringarna från dessa förändringar framkommer på ett relativt tydligt sätt i miljön.

Sammanfattning av kulturhistoriska värden

Dokumentvärden

Byggnadshistoriskt värde

Personhistoriskt värde

Samhällshistoriskt värde

Upplevelsevärden

Identitetsvärde

Kontinuitetsvärde

Traditionsvärde

Miljöskapande värde

Bildbilaga

Huvudbyggnad

Gästgiveriet från söder, höstbild. Fotonr. Vlm_kmvFE-880

Byggnadens västra gavel. Fotonr. Vlm_kmvAB-071

Byggnadens östra fasad med det tillbyggda köket. Fotonr. Vlm_kmvFE-886

Verandan på den norra fasaden. Fotonr. Vlm_kmvAB-051

Balkongdörr över verandan. Fotonr. Vlm_kmvAB-054

Halvcirkelformat fönster i frontonen mot norr. Fotonr. Vlm_kmvFE-892

Gården från norr. Fotonr. Vlm_kmvAB-043

Östra flygelbyggnaden

Byggnadens östra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-887

Byggnadens södra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-885

Byggnadens norra fasad. Fotonr. Vlm_kmvAB-059

Närbild på norra fasaden, fallande bredder i panelen.
Fotonr. Vlm_kmvAB-065

Byggnadens takkupor mot väster. Fotonr. Vlm_kmvFE-895

Entrédörr. Fotonr. Vlm_kmvFE-899

Västra flygelbyggnaden

Byggnadens västra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-871

Byggnadens västra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-872

Byggnadens södra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-874

Byggnadens norra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-870

Byggnadens takkupa mot öster. Fotonr. Vlm_kmvFE-896

Övriga byggnader

Bastuns norra och västra fasad. Fotonr. Vlm_kmvFE-879

Östra fasaden. Fotonr. Vlm_kmvAB-082

Trädgården söder om gästgivargården med lövträd och en nyligen tillagd stenterass. Fotonr. Vlm_kmvAB-077

Bensinstationens norra fasad. Fotonr. Vlm_kmvAB-019

Miljön söder om gästgivaregården har parkkaraktär med stora lövträd och öppna ytor. Fotonr. Vlm_kmvAB-085

Litteratur och källor

Arkiv

Västmanlands läns museums arkiv

Flygfoto nr: Vlm_Fly 446

Hallstahammars kommunarkiv

Planhandling över Herrevad-Tingshusområdet antagen 1980-06-11, pl 108, Gustaf Boström

Bygglovsansökan för lusthus. 1988-09-23.

Litteratur

Kulturhistorisk byggnadsinventering kolbäcks socken 1979

Riksintressen – Västmanland. 2009. RAÄ.

Ström, Krister. 1997. Resande och gästgiverier. I *Västmanlands fornminnesförening och Västmanlands läns museum årskrift 74*. Västerås.

Muntliga källor

Jarmo Koskela. Nuvarande krögare på Kolbäcks gästgiveri

Internet

Information om Maria Lang

Svenska deckare. <http://www.tomelius.se/deckare/langram.html>

Äldre bilder från Kolbäck

Kolbäcksbygdens bildbank. <http://www.kolbacksbygden.se/bildbank/start.htm>

Historiskt kartmaterial

www.lantmateriet.se

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 110241
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-11-123
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Herrevad 6:40
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Kolbäcks socken
<i>Kommun:</i>	Hallstahammars kommun
<i>Beställare:</i>	Hallstahammars kommun Tekniska förvaltningen Gun Törnblad, planchef 734 80 HALLSTAHAMMAR
<i>Antikvarisk dokumentation:</i>	Västmanlands läns museum Fredrik Ehlton, byggnadsantikvarie Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tel: 021-39 32 76 Tel: 021-39 32 85
<i>Fotodokumentation:</i>	Fredrik Ehlton Anette Berglinn

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se